

ПОХІДНІ МЕЖІ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Вікторія Сергіївна ВОЮЦЬКА,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*
<https://orcid.org/0009-0000-1014-9472>

Аналізуючи наявні наукові напрацювання учених, в яких уже розкривались різні підходи до розуміння меж контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в Україні [див., напр.: 1; 2, с. 55; 3, с. 309; 4, 137, 140], можемо дійти висновку про те, що комплекс меж такої контрольно-наглядової діяльності поділяється на наступні типи: по-перше, базові межі (тобто, ідейно-засадничі рамки); по-друге, похідні межі. При цьому слід констатувати відсутність комплексних наукових розвідок, в яких би розкривався повний перелік таких меж. У зв'язку із цим, ґрунтуючись на наукових працях вказаних учених, а також на положеннях чинного законодавства зазначимо, що похідні межі контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в Україні на сьогоднішній день своєю структурою охоплюють:

1) межі стану нормативно-правового забезпечення (нормативно-правові межі), які: по-перше, створюються в результаті нормотворчої діяльності суб'єктів міжнародно-правової нормотворчості, законотворчості та підзаконної нормотворчості. По-друге, до цієї групи меж віднесені ті межі, що безпосереднім чином об'єктивуються у нормах відповідних нормативно-правових актів, які становлять основу правового режиму підприємницької діяльності в Україні (зокрема, положення Основного Закону України, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, норми законів України «Про господарські товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про акціонерні товариства», «Про інститути спільного інвестування», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»), а також правового механізму контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в нашій державі (серед іншого, положення Податкового кодексу України, Митного кодексу України, норми законів України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про державно-приватне партнерство», «Про інноваційну діяльність», «Про ринок електричної енергії», «Про Антимонопольний комітет України», «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та ін.). По-третє, означеною групою меж також охоплено межі, що окреслюють: а) об'єкт і предмет контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю; б) права та обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності (зокрема, й у зв'язку із контролем та наглядом, що до них застосовується); в) повноваження та міру відповідальності суб'єктів, які здійсню-

ють планують та здійснюють заходи контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю;

2) межі підприємницької свободи та обов'язків, які випливають із загального та спеціального правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності. Проголошення свободи підприємницької діяльності на рівні Конституції України та підтвердження цієї свободи на рівні Господарського кодексу України позначається насамперед на тому, яким саме чином та в якій відповідно мірі держава (суспільство) може впливати на підприємницьке середовище (зокрема, у рамках контролю і нагляду), залишаючись при цьому державою, в якій має місце правопорядок.

Крім того, хоча однією з базових меж контрольно-наглядової діяльності є неприпустимість порушення вимог рівності, слід мати на увазі, що ця межа має диференціальне значення. У зв'язку із цим, суб'єкти, котрі здійснюють контроль і нагляд повинні враховувати ту обставину, що різні суб'єкти підприємницької діяльності, залежно від категорії бізнесу, можуть мати різні зобов'язання, як-от отримання ліцензій чи дозволів, або обмеження економічної діяльності в певних секторах, як-от оборона, банківська справа чи атомна енергетика.

3) інституційні межі контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в Україні, які є невід'ємним елементом комплексу обмежень і заборон, які враховуються в процесі планування, організації та здійснення контролю і нагляду загалом і за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності зокрема. Специфічним для цих меж є те, що вони стосуються переважно інституційної (організаційної) форми та змісту відповідної адміністративної діяльності. До ключових таких меж можемо віднести, наприклад, наступні застереження: а) цю адміністративно-правову діяльність повинні здійснювати лише суб'єкти, котрі згідно чинного законодавства охоплені системою суб'єктів, повноважних на здійснення контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в державі; б) під час контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю повинна уникатись «подвійність (дублювання) контрольних повноважень між різними суб'єктами публічного адміністрування, а такі суб'єкти не повинні здійснювати контроль і нагляд за тим самим питанням; в) суб'єкти, які здійснюють контрольно-наглядові повноваження, характеризуючись відносною самостійністю та незалежністю у виконанні таких повноважень, повинні враховувати ієрархічні рамки публічного адміністрування, які сприяють юридичній визначеності такої діяльності;

4) межі повноважень контрольно-наглядових суб'єктів у сфері підприємницької діяльності, які випливають насамперед із принципу законності, що в ч. 2 ст. 19 Основного Закону України зобов'язує їх діяти в межах визначених Конституцією та законами України параметрів, не допускати зловживань своїм становищем, а також не допускаючи реалізації повноважень, якими суб'єкт не володіє у відповідності до чинного законодавства;

5) часові межі контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю. У відповідності до ч. 3 ст. 3 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» як планові, так і позапланові заходи нагляду (контролю) повинні здійснюватися у робочий час суб'єкта господарювання, який встановлюється на підставі його діючих правил внутрішнього трудового розпорядку;

б) межі здорового балансу суспільних інтересів, які вимагають забезпечення дотримання чуйного підходу до нагляду та контролю, щоб забезпечити як процвітання підприємницької діяльності, так і захист інтересів суспільства. При цьому важливо враховувати, що публічні інтереси в окресленому контексті означають колективні інтереси, бажання та потреби держави і населення загалом відносно загального блага, а зокрема – забезпечення їхнього благополуччя та безпеки, якій може загрозувати: з одного боку, підприємницька діяльність, що не відповідає вимогам принципу законності, а також морально-етичним стандартам, яких повинні дотримуватись підприємці; з іншого боку – неконтрольована, безмежна контрольно-наглядова діяльність, яка в такому розумінні може бути інструментом зростання лояльності до корупції в бізнес-середовищі (у суспільстві в цілому), а також способом реалізації несумлінних, неконкурентних стратегій на ринку. Також важливо відзначити й те, що забезпечення публічних інтересів є обов'язком держави і суспільства, будучи фундаментальним ядром публічного адміністрування. Відтак, у цьому контексті важливо враховувати й те, що публічні інтереси не статичні, вони з часом еволюціонують (також під впливом мінливості загальнолюдських інтересів), і в міру того, як змінюються ці цінності та пріоритети, встановленого правопорядку у державі загалом та у сфері підприємницької діяльності, зокрема.

З'ясувавши перелік похідних меж контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю в Україні можемо дійти висновку, що ефективність таких меж безпосереднім чином залежить від того, чи є вони належними, а саме: по-перше, об'єктивно виправданими; по-друге, аргументованими та достатніми; по-третє, узгодженими з принципами права та зі свободою підприємницької діяльності; по-четверте, передбаченими законодавством; по-п'яте, збалансованими. Важливість забезпечення належності похідних меж контрольно-наглядової діяльності за підприємницькою діяльністю обумовлена тим фактом, що: саме межі такої якості мають першочергове значення для підтримки економічної стабільності у державі; окреслення на рівні законодавства та дотримання на практиці належних похідних меж контрольно-наглядової діяльності є потужним інструментом встановлення гармонійної рівноваги у відносинах між суспільством, державою та суб'єктами господарювання; такі похідні межі контролю та нагляду відіграють вирішальну роль у стримуванні недобросовісної ділової практики, особливо такої, яка передбачає використання кризових ситуацій для отримання неправомірної вигоди (зокрема, недопущення так званої «воєнної наживи»).

Список використаних джерел:

1. Василенко В.М. Предмет та межі громадського контролю за діяльністю Національної поліції України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 1, Т. 2. С. 93-100.
2. Кравчук В.М. Громадський контроль у функціонуванні судової влади. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 53-60.
3. Менджул М.В. Громадський контроль за використанням та розпорядженням майном об'єднаної територіальної громади. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 308-310.
4. Нестор Н.В. Співвідношення державного контролю та незалежних засад функціонування судової влади. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 4, Т. 2. С. 136-140.